

Sygn. akt I CSK 180/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa A. spółki jawnej w W.

przeciwko M.M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 21 marca 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 27 października 2015 r., sygn. akt V Ca .../14,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania   Sądowi   Okręgowemu   w   W.,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka A. spółka jawna z siedzibą w N. pozwem skierowanym przeciwko pozwanej M.M. wniosła o uznanie za bezskuteczne dwóch umów darowizny lokali w stosunku do niej, w zakresie możliwości dochodzenia wierzytelności objętych tytułem wykonawczym w postaci nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w W. w dniu 8 sierpnia 2008 r. w kwocie 63.422,28 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 9 listopada 2006 r. do dnia zapłaty, opatrzonego w dniu 30 listopada 2010 r. w klauzulę wykonalności.

Wyrokiem z dnia 10 września 2010 r. Sąd Rejonowy w W. uwzględnił powództwo w całości. Wyrokiem z dnia 27 października 2015 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację pozwanej. Podstawa faktyczna i prawna orzeczeń obu sądów była zgodna. Ustalono, że powodowi przysługuje wobec S. M. wierzytelność stwierdzona opisanym nakazem zapłaty. Na jego podstawie komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w W. prowadził bezskuteczną egzekucję, w toku której ustalił, że dłużnik nie posiada majątku. Dłużnik zawarł z córką M. M. w dniu 26 lutego 2008 r. umowę darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr 91, położonego przy ul. Z. 33 w W., pozostającego w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „U.” oraz w dniu 8 marca 2010 r. umowę darowizny lokalu mieszkalnego nr 3 położonego przy ul. P. 25 w W.. Sąd przyjął, że zostały spełnione przesłanki roszczenia z art. 527 § 2 i 3 k.c., gdyż dłużnik mając świadomość pokrzywdzenia wierzyciela uszczuplił swój majątek. Fakt świadomości ustalił Sąd w oparciu o datę wymagalności roszczenia z weksla, wynikającą ze wskazanej w nakazie zapłaty początkowej daty płatności odsetek za opóźnienie (9 listopada 2006 r.). Uznał ponadto, że dłużnik wiedział o toczącym się postępowaniu. Wskazał na domniemanie wiedzy obdarowanej o działaniu dłużnika na szkodę wierzycieli, wynikającą ze stosunku pokrewieństwa oraz utrzymywania bliskich relacji (art. 527 § 3 k.c.). Sąd drugiej instancji dodatkowo wskazał, że za przyjęciem świadomości S. M. istnienia zadłużenia w chwili zawarcia obu umów darowizny przemawia znaczny upływ czasu od daty wymagalności roszczenia powoda. Sąd ten nie podzielił zarzutu nieważności postępowania opartego na twierdzeniu o pozbawieniu możliwości obrony praw. Przyznał, że postępowanie było

niezwykle szybkie, gdyż zakończyło się na pierwszej rozprawie, a sąd oddalił wszystkie wnioski dowodowe o przesłuchanie świadków uznając, że nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia. Wskazał, że wprawdzie Sąd Rejonowy nie dopuścił osoby, która miała reprezentować pozwaną w braku kwalifikacji dopełnienia funkcji pełnomocnika (art. 87 k.p.c.) ale nie zachodziły wątpliwości co do możliwości samodzielnego występowania pozwanej, gdyż nie jest ona osobą nieporadną i niezdolną do samodzielnej obrony, ponadto prezentowała swe wnioski w sposób logiczny i uporządkowany.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku sądu drugiej instancji opartą na obu podstawach kasacyjnych. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzuciła naruszenie art. 378 § 1 i 2 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i nierozpoznanie zarzutu apelacji naruszenia art. 233 k.p.c. poprzez przyjęcie, że w wyniku zawartej w 2008 r. umowy darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu S. M. stał się niewypłacalny, podczas gdy był wówczas właścicielem lokalu w P.; art. 328 § 2 w zw. z art. 391 k.p.c. poprzez niepełne zastosowanie i nie zamieszczenie w uzasadnieniu wyroku wyводу dotyczącego tego zarzutu; art. 379 pkt 5 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że sytuacja, w której pełnomocnik wskazany przez stronę nie otrzymuje od sądu legitymacji do działania w jej imieniu nie wyczerpuje przesłanek tego przepisu; art. 386 § 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nie zniesienie postępowania przed sądem pierwszej instancji w zakresie dotkniętym nieważnością. Na podstawie wskazanej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. pozwana zarzuciła naruszenie: art. 527 § 2 k.c. poprzez błędną wykładnię pojęcia „niewypłacalności” oraz „niewypłacalności w większym stopniu niż była przed dokonaniem czynności” i przyjęcie, że każda czynność prawna, której skutkiem jest uszczuplenie majątku dłużnika prowadzi do powstania takiego stanu; art. 527 § 1 i 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i dokonanie subsumcji w sytuacji, gdy stan faktyczny nie został dostatecznie ustalony.

Sąd Najwyższy zważył:

Chybiony jest zarzut nieważności postępowania. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury pozbawienie strony możliwości obrony jej praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania strona, wbrew swojej woli, została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji. Do stwierdzenia pozbawienia strony możliwości obrony jej praw niezbędne jest kumulatywne wystąpienie tych przesłanek (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2010 r., IV CSK 84/10, z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, z dnia 27 listopada 2013 r., V CSK 544/12, z dnia 18 marca 2014 r., II PK 256/12). Bezpodstawny jest zarzut, że każdorazowa odmowa dopuszczenia do udziału pełnomocnika uzasadnia uwzględnienie wniosku strony o odroczenie rozprawy. Ocena, czy takiej przyczyny doszło do pozbawienia strony możliwości obrony jej praw powinna być dokonywana w konkretnych okoliczności indywidualnej sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2011 r., V CSK 21/11). W przedmiotowym wypadku brak podstaw do przyjęcia tak daleko idącego skutku, gdyż pozwana nie była osobą nieporadną. Niemniej zgodzić się należy ze skarżącą, że sąd całkowicie zaniechał postępowania dowodowego, mimo zaprzeczenia przez nią twierdzeniom pozwu oparł się jedynie na domniemaniach o charakterze wzruszalnym. Skoro zamierzał tak uczynić a pozwana nie dysponowała wiedzą prawniczą i nie miała pełnomocnika powinnością Sądu było udzielenie jej pouczenia co do możliwości zgłoszenia dowodów zmierzających do wzruszenia tych domniemań. Podkreślić należy, że przedmiotem zaskarżenia skargą pauliańską może być czynność prawna powodująca niewypłacalność dłużnika lub powiększenie jego niewypłacalności, przy czym pokrzywdzenie wierzycieli powstaje na skutek takiego stanu faktycznego majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03). Ciężar dowodu w zakresie istnienia podstaw zwolnienia się przez pozwaną od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela żądającego uznania czynności prawnej za bezskuteczną poprzez wskazanie wystarczającego dla jego zaspokojenia majątku dłużnika

spoczywał na niej, a nie powodzie. Trafnie zarzuca skarga, że dowolne jest stwierdzenie, że o wiedzy dłużnika wystarczająco świadczy data wymagalności odsetek wskazana w nakazie zapłaty. Skoro bowiem podstawą jego wystawienia był weksel, to nie można wykluczyć braku wiedzy dłużnika o dacie jego wypełnienia. Nie można także odmówić zasadności zarzutowi pominięcia twierdzenia o istnieniu innego majątku dłużnika (drugi lokal) pozwalającego na zaspokojenie wierzyciela przynajmniej w dacie zawarcia pierwszej umowy darowizny. Zgodnie z art. 529 k.c. domniemanie działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela obowiązuje jedynie w wypadku, gdy dłużnik był niewypłacalny już w chwili darowizny albo stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny. Uwzględnienie powództwa opartego na art. 527 k.c. jest możliwe tylko w razie istnienia związku przyczynowego między zaskarżoną czynnością prawną a niewypłacalnością dłużnika (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2016 r., I CSK 346/15).

Z tych względów przyjąć należy, że zachodzi szczególna sytuacja polegająca na niedostatecznym ustaleniu stanu faktycznego, co uzasadnia przyjęcie braku podstaw dokonania subsumpcji pod normę zawartą w art. 527 k.p.c. W tym stanie rzeczy skarga kasacyjna jest uzasadniona w stopniu skutkującym koniecznością wydania orzeczenia kasatoryjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono w oparciu o art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

kc

